

Kenotyczność ludzkiej egzystencji jako odpowiedź na kenozę Boga w świetle teologii Hansa Ursa von Balthasara

GRZEGORZ DEMCZYSAK

Akademia Katolicka w Warszawie – Collegium Joanneum
Warszawa

ORCID: 0000-0002-1260-0826

STRESZCZENIE

Wykorzystując kategorię kenozy do całościowego i (na każdym etapie) trynitarnego przedstawienia Boga i Jego działania w świecie, Hans Urs von Balthasar dostrzega możliwość zaistnienia jej także w życiu człowieka. Artykuł podejmuje próbę szerszego spojrzenia na tę koncepcję teologa i zrozumienia istoty kenotycznej egzystencji człowieka. Punktem wyjścia jest analiza wewnątrzbożskiej Miłości, która w śmierci i zmartwychwstaniu Chrystusa pozwala rozpoznać się człowiekowi i ze względu na niego przyjmuje kolejne (aż do eucharystycznej) etapy kenozy, aby wprowadzić człowieka we wzajemne odniesienia Osób Boskich, polegające na przekraczaniu siebie ze względu na drugą Osobę. Kenozą nie dotyczy tylko Jezusa Chrystusa i aktu Wcielenia, ale staje się dla Bazylejczyka terminem dotyczącym samego Trójjedynego Boga, rozumianego jako kenotyczna, osobowa miłość Ojca, Syna i Ducha Świętego. Ziemski etap życia Syna Bożego odsłania przed człowiekiem wewnętrzne życie trójjedynnej Miłości. Kenozą jest aktem miłości Boga do człowieka, która wchodzi w czas i przybiera kolejne formy; wzywa osobę, aby w swojej skończonej wolności oparła się na Absolutnej wolności Boga, przyjmując od Niego posłannictwo konstytuujące całe życie człowieka. Tak rozumiana kondycja ludzka odczytuje swoje istnienie jako otrzymane i odkrywa możliwość uczynienia z niego daru – wejścia na drogę egzystencji w posłaniu, na miarę miłości trynitarniej. Tak przyjęte i ofiarowane życie poprzez modlitwę uczestniczy w wewnętrznym dialogu trójjedynnej Miłości oraz ukazuje Ją światu swoim kenotycznym życiem poddanym Duchowi Świętemu.

Słowa kluczowe: Chrystus, Balthasar, kenozą, wcielenie, Trójca Święta

* * *

Bóg, będący przyczyną i wyjaśnieniem całej otaczającej nas rzeczywistości, nie pozostaje skupionym na sobie samoistnym Bytem, lecz pozwala się poznać jako trynitarno-chrystologiczna Miłość wylewająca się na świat¹. Wewnętrzne życie bezinteresownej miłości Osób Trójcy Świętej stało się dla szwajcarskiego teologa kluczem interpretacji i sposobem przedstawienia kenozy Boga, której prazródło Balthasar znajduje właśnie w trynitarnych relacjach Osób Boskich². Kategorię tę rozumie jako wolny akt stwórczej miłości Boga, w którym uczestniczy cała Trójca Święta poprzez wymianę miłości między Osobami Trójcy, której konsekwencją jest Wcielenie i dzieło odkupienia Chrystusa.

Wewnątrzboskie relacje Osób polegające na wzajemnym oddaniu się sobie i przekraczaniu siebie ze względu na Drugiego są jednocześnie nieskończonym potencjałem życia i dynamizmu kenotycznej miłości Ojca i Syna. Bóg Ojciec w całkowitej wolności rodzi Syna z nadmiaru swej przeobfitej miłości. Pochodzenie Syna przez zrodzenie jest fundamentalne dla całej Jego ziemskiej misji. Druga Osoba Trójcy, przyjmując dar miłości Ojca, odpowiada wiecznym dziękczynieniem wyrażonym w równie bezinteresownej miłości. Dzięki pochodzeniu od Ojca dzieła, których Syn dokonał na ziemi, rzeczywiście mają zbawczy charakter, ponieważ Jezus jest obiecany Słowem pojednania³.

Samooddanie się Ojca Synowi zakłada dobrowolną zgodę drugiej Osoby Trójcy na „bycie rodzonym”, a jednocześnie prowadzi do pełnej wdzięczności odpowiedzi Syna, który przekazane od Ojca bóstwo posiada, ale zawsze jako otrzymane⁴. Zatem nie może tu być mowy o jakiegokolwiek jednostronności lub przewadze w inicjatywie po którejkolwiek ze stron; Bóg Ojciec nie jest tylko „dającym”, a Syn Boży wyłącznie „przyjmującym”, ponieważ mamy do czynienia z wzajemną wymianą miłości istniejącą pomiędzy Ojcem i Synem, zbudowaną na otwartości i zgodzie w *byciu* dla drugiej Osoby. Jej owocem, a jednocześnie „spoiwem”, jest Duch Święty – uosobiona miłość cementująca ojcowski dar odwzajemniony przez Syna⁵. Wzajemne przekazywanie oraz *przyjmowanie* siebie dokonuje się poprzez *zwracanie* siebie Temu, kto daje.

¹ Ignacy Bokwa, *Trynitarno-chrystologiczna interpretacja eschatologii w ujęciu Hansa Ursa von Balthasara* (Radom: Wydawnictwo Diecezji Radomskiej Ave, 1998), 109, 114.

² Hans Urs von Balthasar, *Chwała. Estetyka teologiczna*, t. 3/2: *Teologia*, cz. 2: *Nowy Testament*, tłum. Janina Fenrychowa (Kraków: Wydawnictwo WAM, 2010), 172.

³ Hans Urs von Balthasar, *Teodramatyka*, t. 2: *Osoby dramatu*, cz. 2: *Osoby w Chrystusie*, tłum. Wiesław Szymona (Kraków: Wydawnictwo WAM, 2006), 489.

⁴ Hans Urs von Balthasar, *Teologika*, t. 2: *Prawda Boga*, tłum. Juliusz Zychowicz (Kraków: Wydawnictwo WAM, 2004), 126.

⁵ Korneliusz T. Wencel, *Teologia Chwały: Hans Urs von Balthasar* (Kraków: Wydawnictwo M, 2001), 201-203.

Unizająca się miłość Trójjedynego, określana przez Balthasara *pratajemnicą*⁶, uzewnętrznia się w akcie stwórczym, a następnie w pełni czasów we Wcieleniu. Objawiająca się w Jezusie Chrystusie miłość do człowieka jest dla bazylejczyka odbiciem miłości wewnątrztrynitarniej i jedynym wystarczającym wyjaśnieniem istoty Boga i relacji zachodzących między Osobami w Trójcy Świętej oraz kolejną odsłoną wewnątrzboskiej kenozy Boga. Odpowiedź człowieka na miarę daru Bożego, będąca najpełniejszą realizacją woli Bożej i osobistego powołania do świętości, powinna być dobrowolną decyzją wejścia w dialog z nieustannie unizającym się Bogiem. Oznacza to, że rzeczywistość kenozy, poprzez którą Balthasar opisuje Boga, może zaistnieć w życiu człowieka i być wolną odpowiedzią ludzkiej miłości, przez styl życia oraz realizacją powołania chrzcielnego w nieustannym dialogu z trynitarną miłością Unizającego się⁷.

1. Kenoza wewnątrz Trójcy

Bóg jest Trójcą miłujących się Osób, której istotą i warunkiem istnienia jest miłość oparta na wolnym, pełnym otwartości, wzajemnym obdarowaniu. Zachodzi ono w wypełnionej trynitarną miłością *przeestrzeni* pomiędzy Osobami, która jest wynikiem absolutnej odrębności hipostatycznej w Trójcy. Nie neguje ona tożsamości Osób, ponieważ jest uwarunkowana zgodą każdej z nich na współistnienie pozostałych⁸. Świat i wszelkie stworzenie są skutkiem tej całkowicie bezinteresownej miłości będącej jedynym uzasadnieniem wszelkiego istnienia. To ona również warunkuje ową przestrzeń odrębności Osób w Trójcy⁹.

Kenotyczne wyzbycie się przez Ojca całej swej natury, które w niczym jej nie szkodzi ani jej nie pomniejsza, jest przekazaniem całego Bóstwa Synowi. Ojciec całego siebie wypowiedział w Synu, nic więcej już nie może dać, dlatego Jego kenoza jest totalna, ponieważ jest jednoczesną zgodą na bezinteresowne wydanie się Syna. Oto najwyższa miara odpowiedzi Syna Bożego wobec wydającej się miłości Ojca, ku której jest On zawsze zwrócony i której jest oddany, co wyraża się w Jego posłuszeństwie. Duch Święty będący *Nad-obfitością* miłości Ojca i Syna, istniejącą wyłącznie z powodu Ich miłości i dla Ich miłości, w swej kenozie pozwala sobą rozporządzać i jest całkowicie uległy wobec misji Jezusa Chrystusa;

⁶ Balthasar, *Teologika*, t. 2, 126-127.

⁷ Stanisław Mycek, *Dramatyczne oblicza wiary. Dialogiczność chrześcijaństwa w teodramatycznej myśli Hansa Ursa von Balthasara* (Sandomierz: Wydawnictwo Diecezjalne i Drukarnia w Sandomierzu, 2004), 20, 31-32; por. Jean Daniélou, *Trójca Święta i tajemnica egzystencji*, tłum. Maria Tarnowska (Kraków: Wydawnictwo Znak, 1994), 47, 49.

⁸ Wencel, 209-210.

⁹ Marek Jagodziński, „Trójjedyny Bóg jako Stwórca świata”, *Teologia w Polsce*, t. 9, nr 1 (2015): 58.

wypełnia Go Sobą i uobecnia w Nim zbawczy plan Ojca, pieczętując jedność dzieła Bożego. Duch Święty ma za zadanie objawić światu wolność i nieskończoność synowskiej miłości do posyłającego Ojca, ma uchronić kenotyczny charakter posłuszeństwa (misji) Syna, umacniać wierzących w Chrystusa oraz ukazać, że miłość jest jedynym celem kenozы Wcielenia¹⁰. Bóg, będąc wierny obietnicy danej w Przymierzu, nie pozostawia świata i człowieka samego w grzechach, dlatego daje Syna i tym samym pokazuje nieskończoną wolę oddania wszystkiego, której Wcielenie jest uobeczeniem. Osoba Syna jest świadectwem Ojca. Z tego to powodu Chrystus podczas ziemskiego życia nie chce sam dysponować Sobą, ale w każdym jego momencie jest podporządkowany woli Ojca i działającemu Duchowi Świętemu¹¹. Ojciec w swym Synu znajduje pełne upodobanie i całkowicie oddaje się Synowi, do tego stopnia, że w Synu jakby „wyczerpuje” swoją miłość; Jemu oddaje wszystko, a nadmiar swej miłości (odwzajemnianej w posłuszeństwie przez Syna) wyraża się w Duchu Świętym¹².

Posłuszeństwo Chrystusa jest kluczowym elementem relacji Syna do Ojca w perspektywie kenozы oraz objawieniem miłości Trójjedynego Boga; ogołocenie Syna, polegające na pozostawieniu „postaci Bożej” (Flp 2,6), jest jednocześnie ukazaniem wszechmocy Boga i objawieniem wielkości kenozы dokonującej się w Bogu. Jedynie w miłości pomiędzy Wydającym a Wydawanym może zaistnieć samooddanie się Syna jako wyraz posłuszeństwa wobec woli Ojca, której istotą jest pozytywne (tzn. prawdziwe i dobre) samoogółocenie się Boga, przekazującego całe swe bóstwo Synowi¹³. Uniżenie drugiej Osoby Trójcy Świętej jest uniżeniem Boga w Trójcy Jedynej, jest Jego miłującym samowypowiedzeniem. Paradoksalnie, jest również objawieniem miłości poprzez jej zamknięcie i niejako ukrycie w postaci człowieka. Podstawą takiej decyzji musiała być absolutnie wolna decyzja Jezusa i zgoda również na to, aby Jego ludzka wolność realizowała się całkowicie w perspektywie wolności Ojca¹⁴. Ogołocenie Syna będącego żywym Słowem, poprzez które Ojciec może się najpełniej wyrazić, ujawnia wszechmoc i eucharystyczną (tzn. chcącą być *rozdawaną*) miłość Ojca do rodzaju ludzkiego, a zarazem kenotyczną miłość Syna, wypływającą z nierozdzielnej relacji łączącej go z Ojcem

¹⁰ Hans Urs von Balthasar, *Wiarygodna jest tylko miłość*, tłum. Eligiusz Piotrowski (Kraków: Wydawnictwo WAM, 1997), 83-84.

¹¹ Hans Urs von Balthasar, *W pełni wiary*, tłum. Janina Fenrychowa (Kraków: Wydawnictwo WAM, 1991), 213.

¹² Jean Daniélou, *Trójca Święta*, 46, por. Hans Urs von Balthasar, *Teologika*, t. 3: *Duch Prawdy*, tłum. Juliusz Zychowicz (Kraków: Wydawnictwo WAM, 2005), 139-144.

¹³ Balthasar, *Teologika*, t. 2 *Prawda Boga*, tłum. Juliusz Zychowicz, Kraków 2004, 163.

¹⁴ Tamże, 266-267.

w Duchu Świętym¹⁵. Posłuszeństwo Chrystusa jest dobrowolnym i bezinteresownym aktem czystej miłości polegającym na wyzbyciu się prawa do rozporządzania sobą samym i swoją wolnością („ogłosił samego siebie, przyjąwszy postać sługi” Flp 2,7), w czym wyraziła się najgłębiej pełnia Jego wolności¹⁶.

Duch Święty, przenikając i prowadząc Syna, jest również w Chrystusie uobecnieniem zamiarów Ojca¹⁷. Opisany międzyosobowy proces wymiany miłości dokonuje się w *przestrzeni* wolności wypełnionej bezmiarem bezinteresownej miłości. Istotę wzajemnych odniesień wewnątrztrynitarnych określa Balthasar jako „bycie-wzajemne-dla-siebie”¹⁸. Najwyraźniej widać to, gdy na tajemnicę Wcielenia spojrzysz z perspektywy Ducha Świętego, który, pochodząc od Ojca i Syna, sprawia, że Syn poprzez Niego zamieszkuje w Dziewicy Maryi, aby po narodzinach prowadzić Boga-człowieka w Jego misji, realizując wolę Ojca. Duch Święty zdaniem Balthasara swoją kenotyczność realizuje poprzez wolne wyzbycie się jednego aspektu swej boskiej postaci: bycia wzajemną bezgraniczną miłością Ojca i Syna (sic!), co Balthasar wyjaśnia, przedstawiając Ducha jako owoc wewnętrznej relacji Ojca i Syna „podmiotowy” oraz jednocześnie „przedmiotowy”, ponieważ jest On owocem wzajemnego oddania się Ojca i Syna¹⁹. Podczas wypełniania przez Jezusa misji otrzymanej od Ojca Duch Święty cały czas jest zarówno w Nim, jak i *ponad* Nim i jednoczy Chrystusa z Ojcem. Duch jest Duchem Ojca, który uobecnia w Jezusie wolę Boga, jak również Duchem Syna, w którym jest Duchem posłuszeństwa²⁰. W Duchu Świętym Syn może okazać posłuszeństwo Ojcu na skutek kenotycznej decyzji miłości Ojca i Syna, która przyjmuje postać ludzkiego posłuszeństwa Wcielonego Syna. W jej wyniku Duch wobec Syna reprezentuje Ojca. A zatem, aby mogło się zrealizować bezgraniczne posłuszeństwo Syna wobec Ojca – motywowane Ich wzajemną miłością – „aspekt podmiotowości Ducha musi się ukryć w swoim aspekcie przedmiotowym”²¹.

¹⁵ Wencel, 222; Stanisław Mycek, „Otwarta miłość. Cierpienie Boga w trynitaro-chrystologicznej interpretacji Hansa Ursa von Balthasara”, *Communio*, 24 (2004) nr 2: 90.

¹⁶ Hans Urs von Balthasar, *Kim jest chrześcijanin?*, tłum. Franciszek Wycisk (Kraków: Wydawnictwo WAM, 1999), 54-55.

¹⁷ Balthasar, *Teodramatyka*, t. 2, cz. 2, 490.

¹⁸ Balthasar, *W pełni wiary*, 269.

¹⁹ Tamże.

²⁰ Marek Pyc, „Duch Święty w misji Jezusa Chrystusa. Pneumatologiczny rys teologii Hansa Ursa von Balthasara”. W *Pneuma Hagion. W dwudziestolecie encykliki Jana Pawła II o Duchu Świętym w życiu Kościoła i świata.*, red. Tomasz Siuda (Poznań: Wydawnictwo Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, 2007): 159-174.

²¹ Dariusz Kowalczyk, „Teologiczna koncepcja uczestnictwa chrześcijanina w życiu trynitar-nym”, *Warszawskie Studia Teologiczne*, 17 (2004): 90; por. Balthasar, *W pełni wiary*, 270.

2. Kenoza Chrystusa we Wcieleniu

Wewnętrzna miłość Trójcy Świętej jest wzajemnie ukierunkowana na każdą z Osób Boskich, między którymi zachodzi w ten sposób nieskończona przestrzeń wzajemnego obdarowywania się nią. Akt stwórczy, będąc wyrazem nieskończonej miłości, która potrzebuje rozlać się w stworzeniu, objawia wspaniałość i piękno Stwórcy i umożliwia przystęp do Jego chwały²². Wszystko zaś na zasadzie wolnej decyzji, która jest wewnątrz relacji Osób Boskich: dawania i przyjmowania. Kenoza Boga, będąca również Jego wolnym i suwerennym aktem, nie dokonuje się jako konieczność. Balthasar, pisząc o samoogłoceniu Boga, jako jedno z najważniejszych jego założeń eksponuje Bożą wolność, w przestrzeni której istnieje świat, i w której dokonuje się kenoza. Motywem do ogłocenia się każdej z Osób w Trójcy są właśnie pozostałe Osoby Boże²³.

W sposób najpełniejszy miłość Boga została objawiona w osobie Jezusa Chrystusa. Syn Boży – prawdziwy Bóg i prawdziwy człowiek – ukazuje miłość Ojca do człowieka w Duchu Świętym, którą Balthasar opisuje jako dynamiczną, pełną zaangażowania, ale przede wszystkim jako dialogiczną relację Osób w Trójcy. Jej źródłem jest immanentny dialog Ojca z Synem, którego istotą jest oddanie w miłości. Jest ono autentycznym i szczerym poświęceniem całego siebie – dla Drugiego. Jedność i potęga tej Miłości pochodzi z komunii Osób, zbudowanej na nieustającym obdarowywaniu się, którego owocem jest Duch Święty; Ojcowskie „Ja” trwa w nieustającym dialogu z synowskim „Ty” (tak samo jak „Ja” Syna z „Ty” Ojca), a Duch Święty jest osobowym potwierdzeniem „My” Ich agape. Nierozerwalna jedność Osób w Trójcy utrzymuje się pomimo pozostawienia przez Syna boskiej postaci i przyjęcia słabej, ludzkiej natury²⁴.

Kenoza Syna polega na odwiecznej odpowiedzi miłości udzielanej w trynitarnym życiu Boga, której konsekwencją jest wolna decyzja przyjęcia ludzkiej natury. Balthasar, zauważając jedność pomiędzy bezinteresownym pragnieniem wzajemnego oddawania się Osób w Trójcy a porządkiem historiozbawczym, początek dziejów poszukiwania człowieka przez Boga upatruje w „pierwotnym dramacie”, który sytuuje wewnątrz Trójcy Świętej. To w Niej dokonuje się dobrowolne, wypływające ze wzajemnej miłości, ofiarowanie siebie – każdej z Osób Boskich. Bazylejczyk, inspirując się *Pismem Świętym*, dochodzi do ontologicznych wniosków: skoro Bóg – będący pełnią bytu – jest Miłością, to miłość jest początkiem wszystkiego,

²² Józef Warzeszak, *Człowiek w obliczu Boga i pośród stworzenia* (Warszawa: Wydawnictwo Archidiecezji Warszawskiej, 2005), 35.

²³ John O'Donnell, *Klucz do teologii Hansa Ursy von Balthasara*, tłum. Andrzej Wałęcki (Kraków: Wydawnictwo WAM, 2005), 200; Wencel, 206, 208-209, 213.

²⁴ Mycek, „Otwarta miłość”, 92-94, 97, 99.

również bytu²⁵. Stwierdzenie to rozszerza on na całe stworzenie, a osobowe relacje wewnątrz Trójcy określa jako przestrzeń, w której mógł zaistnieć akt stwórczy. Wszystko co nas otacza, pochodzi z wnętrza Boga i w Nim samym – Trójjedynym Bogu – ma swój początek²⁶. Świat stworzony jest więc miejscem objawienia się miłości Boga. Posłanie Chrystusa na świat miało na celu odniesienie całego stworzenia, które odłączyło się od swego Stwórcy (a szczególnie człowieka) do Boga²⁷; Słowo przyszło, aby na nowo skierować ku Bogu, to co przez Słowo zostało stworzone, a przez grzech oddzieliło się od Niego.

Bazylejczyk nie tylko relację Bóg – stworzenie czy Chrystus – Kościół, ale także relację między boską i ludzką naturą w Chrystusie postrzega w perspektywie oblubieńczych zaślubin, w których wyraża się *connubium* między Bogiem a człowiekiem; Unia hipostatyczna w Chrystusie jest wyrazem zaślubin Boga z człowiekiem poprzez wolną decyzję Maryi²⁸. „Bóg opróżnia siebie, aby swoim miłującym ogołoceniem napełnić człowieka”²⁹ – oto cel i perspektywa kenozy Trójjedynego Boga w tajemnicy Wcielenia. Immanentny akt pochodzenia Osób (*processio*) jest przestrzenią, w której bierze początek Jego udzielanie się na zewnątrz (*missio*)³⁰. Jednocześnie Balthasar bardzo mocno eksponuje utożsamienie „Ja” Chrystusa z misją, którą otrzymał od Ojca i rozumie ten fakt jako wyjaśnienie chrystologicznej formuły św. Tomasza z Akwinu, dla którego posłanie Jezusa (*missio*) jest kontynuacją (*processio*) Jego preegzystencji³¹.

W Synu została niejako wyciśnięta postać Ojca, dlatego zadaniem Chrystusa jest ukazanie światu tej postaci³², ponieważ On jest ikoną Ojca, przez Niego mamy przystęp do Jego istoty³³. Balthasar widzi we Wcieleniu dwa porządki: horyzontalny, który oznacza uniwersalizm i powszechność dzieła Chrystusa, oraz wertykalny podkreślający zstępowanie i wstępowanie Chrystusa posłusznego woli Boga. Wcielenie nie jest więc nadzwyczajnym jednorodnym i statycznym działaniem Boga, lecz wydarzeniem dynamicznym³⁴. Posłanie Chrystusa dokonuje się w absolutnym posłuszeństwie

²⁵ Wencel, 205-206.

²⁶ Hans Urs von Balthasar, *Teodramatyka*, t. 4: *Final*, tłum. Wiesław Szymona (Kraków: Wydawnictwo WAM, 2003), 53.

²⁷ Daniélou, 61-64.

²⁸ Fergus Kerr, *Katolicy teolodzy XX wieku. Od neoscholastyki do mistyki oblubieńczej*, tłum. Andrzej Wojtasik (Kraków: Wydawnictwo WAM, 2011), 159-160.

²⁹ Balthasar, *Teologika*, t. 2, 258.

³⁰ Wencel, s. 213.

³¹ Hans Urs von Balthasar, „Samoświadomość Jezusa”, *Communio* nr 3 (1983) 15: 62, 64.

³² O'Donnell, 54-55.

³³ Hans Urs von Balthasar, *Teologia Misterium Paschalnego*, tłum. Elżysz Piotrowski (Kraków: Wydawnictwo WAM, 2001), 219.

³⁴ Hans Urs von Balthasar, *Chwała. Estetyka teologiczna*, t. I: *Kontemplacja postaci*, tłum. Janina Fenrychowa (Kraków: Wydawnictwo WAM, 2010), 456.

woli Ojca – te dwa elementy: *posłanie* i *posłuszeństwo* w Jezusie wzajemnie się przenikają i uzupełniają. Realizacja posłania jest życiowym powołaniem Jezusa, który żyje po to, aby wykonać dzieło. Jego Osoba wyraża się w posłaniu, a posłanie wyjaśnia i odsłania Osobę. Wcielenie jest więc nie tylko odsłonięciem, ale także w pewnym sensie ukryciem, tzn. jakby „zawężeniem”, tajemnicy samego Boga i wynika z przyjęcia przez Niego słabej kondycji ludzkiej. Dokonuje się ono nie tylko poprzez „odsłonięcie” w ludzkiej postaci boskiej natury, ale również przez – obecne w inkarnacji – „ukrycie” teje; dla niektórych logika Jego miłości była objawieniem miłości Boga, a dla innych (o zatwardziałym sercu zapatrzonym w siebie) jej ukryciem³⁵.

Ojcowie Kościoła określali Wcielenie jako „zagęszczenie” Słowa Bożego³⁶, sam Balthasar Jego kulminację upatruje w kenozie krzyża będącej pełnym miłości – eucharystycznym oddaniem³⁷. Odkupieńcza ofiara na Golgocie do tego stopnia jest kulminacją i centrum teodramatu, że Balthasar nie zawahał się powiedzieć, iż krzyż Chrystusa jest konieczny od samego początku Wcielenia z powodu grzechu i śmierci panującej na ziemi³⁸. Skoro więc w Chrystusie została odsłonięta miłość Ojca w pełni, to samouniżenie się Boga nie jest sprzeczne z Jego istotą, ale potwierdza ją i ujawnia jako bezinteresowną trynitarną miłość³⁹. Śmierć Jezusa Chrystusa – zamilknięcie Przedwiecznego Słowa – jest dla bazylejczyka najmocniejszą wypowiedzią Boskiego Logosu. Jego wcielenie i całe ziemskie życie, naznaczone kenozą oraz stopniowym, nieustannym oddawaniem siebie, zmierzało do tego momentu, aby poprzez niewinne i całkowicie dobrowolne zamilknięcie Wcielonego Słowa ostatecznie objawić miłość Ojca; a wszystko dzięki niemilknącej i nieustającej, absolutnej Trójjednej miłości, która nie cofa się przed niczym dla zbawienia człowieka⁴⁰: „Otwarte serce jest oddaniem do powszechnego użytku tego, co najintymniejsze i najbardziej osobiste; otwarta, opróżniona przestrzeń jest dostępna dla wszystkich. Wydane ciało jest miejscem ustanowienia Nowego Przymierza, nowego zgromadzenia

³⁵ Stanisław Mycek, „Logika miłości. Osoba i posłanie Jezusa Chrystusa jako hermeneutyczny klucz rzeczywistości”, *Communio* 145 (2005): 127-128.

³⁶ Balthasar, *W pełni wiary*, 204.

³⁷ Hans Urs von Balthasar, *Duch chrześcijański*, tłum. Zofia Włodkowska (Paryż: Éditions du Dialogue, 1976), 62-63; por. Balthasar, *W pełni wiary*, 88.

³⁸ Balthasar, *Teologia Misterium*, 19-20; por. Balthasar, *Chwała*, t.3/2, cz. 2, 174; por. Agata Paciorkowska, „Trynitarny wymiar śmierci według Hansa Ursy von Balthasara”, *Perspektiva. Legnickie Studia Teologiczno-Historyczne*, nr 1 (2005) 4: 36.

³⁹ Balthasar, *Chwała*, t.3/2, cz. 2, 175.

⁴⁰ Eligiusz Piotrowski, *Teodramat. Dramatyczna soteriologia Hansa Ursy von Balthasara* (Kraków: Wydawnictwo WAM, 1999), 228-231; Balthasar, *Teologia Misterium*, 78-79; por. Marek Pyc, „Objawienie chwały Bożej w tajemnicy krzyża Jezusa Chrystusa w ujęciu Hansa Ursy von Balthasara”, w *Studia Warmińskie*, 36 (1999): 267.

wspólnoty: przestrzenią, ołtarzem, ofiarą, ucztą, wspólnotą i jednocześnie jej Duchem⁴¹. Serce Chrystusa zostało opróżnione na krzyżu. W tym momencie, jak pisze Balthasar, kenoza wypełniła się do końca⁴², ale trwa kenotyczne oddanie, dzięki któremu Ciało Chrystusa od tamtej chwili aż do dnia dzisiejszego stało się pokarmem tych, którzy w Niego wierzą: „Tak, jak zbawcza miłość przekracza granice czasowe, konkretyzuje się w wydarzeniu krzyża, tak samo jego zbawcza, zmartwychwstała, eucharystyczna obecność, jest otwarta na kenotyczną miłość każdego człowieka⁴³”.

3. Kenotyczna egzystencja człowieka

O ile w wewnątrzboskim życiu bezinteresownej miłości Trójcy ma miejsce pierwsza kenoza (prakenoza), to konsekwentnie kolejne jej odsłony Balthasar zauważa w relacji Boga do świata. Są nimi: samoograniczenie Boga udzielającego daru wolności stworzeniom, zawarcie nieodwoływalnego ze strony Boga przymierza z ludźmi i wreszcie przyjęcie ludzkiej natury przez Przedwieczne Słowo Ojca⁴⁴.

Kenotyczne przyjście na świat Jezusa Chrystusa, a potem – poprzez ukrzyżowanie i wniebowstąpienie – Jego odejście do Ojca uczyniły w świecie miejsce dla Ducha. Jezus Chrystus unżył samego siebie, a nadto swoim odejściem uczynił wolną przestrzeń między niebem a ziemią, aby posłać swego Ducha, który, wypełniając sobą świat obdaruje ludzi charyzmatami i ukształtuje w nich świątynię dla Boga⁴⁵: „Bóg służąc swojemu stworzeniu, obmywając mu stopy, objawia się, aż po właściwą sobie boskość i obwieszcza swoją najwyższą chwałę⁴⁶. Kenoza Chrystusa dokonując się poprzez trwanie siebie i własnego ziemskiego życia, objawia nieskończoność i nadobfitość Bożej Miłości oraz przekazuje życie nadprzyrodzone, które może stać się udziałem każdego człowieka, który pozwoli Duchowi Świętemu poprowadzić się w życiu na kształt kenozy Boga, dlatego Balthasar uznaje Chrystusa za Prasakrament, ponieważ przez Niego Bóg Ojciec udziela łaski, którą jest Duch Święty⁴⁷”.

Fundamentem prezentowania przez Balthasara wzajemnych relacji Boga i człowieka jest ukazanie ich odniesień na płaszczyźnie wolności. Teolog zauważa, że spotkanie obu wolności (*Absolutnej* wolności Boga

⁴¹ Balthasar, *Teologia Misterium*, 128.

⁴² Tamże, s. 184.

⁴³ Mycek, *Dramatyczne oblicza*, 94.

⁴⁴ Marek Pyc, „Kenoza w Bogu?”, w *Studia Gnesnensia*, t. 33 (2019): 8.

⁴⁵ Balthasar, *Teodramatyka*, t. 2, 53.

⁴⁶ Balthasar, *Teologia Misterium*, 9.

⁴⁷ Hans Urs von Balthasar, *Antyrzymski resentment. Papiestwo a Kościół*, tłum. Wiesław Szymona (Poznań: W drodze, 2004), 143-145.

oraz *skończonej* wolności człowieka) dokonuje się na zasadzie partnerstwa, w którym człowiek odpowiada Bogu na Jego wezwanie i zostaje wprowadzony przez Niego w obustronną relację; Bóg jest inicjatorem i twórcą tego spotkania, w którym człowiek zachowuje pełną autonomię. Jednocześnie teolog podkreśla, że odpowiedź (wolności) człowieka, aby mogła sprostać nadprzyrodzonemu zaproszeniu i stać się rzeczywistym współpracownikiem Boskiej Opatrzności, musi rozumieć siebie jako dar. Człowiek w pełni uczestniczy w realizacji zbawczych planów Boga, stając się Jego współpartnerem, jedynie poprzez zgodę na dopełnienie swej słabej zdolności korzystania z daru ludzkiej wolności przez nieograniczony potencjał Bożej łaski⁴⁸. Relacje zachodzące między obydwoma wolnościami są fundamentalnymi dla całego świata i każdego człowieka, ponieważ zdaniem Balthasara objawianie się Boga przebiega jako nieustanna konfrontacja między wolnością nieskończoną a skończoną⁴⁹.

Od momentu Wcielenia Przedwiecznego Słowa tajemnica ta staje się dostępna dla każdego człowieka. Relacje międzyludzkie nabierają właściwej im wartości, ponieważ Wolność Nieskończona, chcąc dać człowiekowi możliwość pełnej realizacji, przychodzi na świat w konkretnej postaci: uniżenia i posłuszeństwa aż do śmierci Jezusa Chrystusa⁵⁰. Tylko miłość jest w stanie być adekwatną odpowiedzią na Miłość, także dlatego że tylko ona będzie w stanie unieść nieuniknione konsekwencje decyzji pójścia za Bogiem w postaci przyjęcia krzyża: „Bycie chrześcijaninem to wsłuchiwanie się w nawołujące słowo i stawanie się wolnym wobec spodziewanej odpowiedzi”⁵¹.

Balthasar wskazuje na trzy zasadnicze momenty tego podobieństwa realizującego się w przestrzeni autonomicznej relacji osobowej między wolnością Absolutną i stworzoną. Po pierwsze, jest to świadomość zawdzięczenia siebie i swej egzystencji Bogu, od którego człowiek pochodzi. Po drugie, jest to doświadczenie wolności odkrywanej jako samoposiadanie siebie i decydowanie o sobie, które otwiera człowieka na innych, gdyż właśnie wobec nich i dla nich korzystanie z tej wolności ma sens. Po trzecie, człowiek odkrywa swoje obdarowanie ze strony miłującej go Trójcy („Ty”) i w osobowym akcie („ja”) pragnie odpowiedzieć na to doświadczenie, w którym tak naprawdę zawarta już jest cała potencjalność jego odpowiedzi. Tak prezentuje się wedle myśli Balthasara proces obdarowywania,

⁴⁸ Wencel, 167-168, por. Hans Urs von Balthasar, *Teodramatyka*, t. 1: *Prolegomena*, tłum. Magdalena Mijalska, Monika Rodkiewicz, Wiesław Szymona (Kraków: Wydawnictwo M, 2005), 177.

⁴⁹ Kowalczyk, 103.

⁵⁰ Hans Urs von Balthasar, *Teodramatyka*, t. 2: *Osoby dramatu*, cz. 1: *Człowiek w Bogu*, tłum. Wiesław Szymona (Kraków: Wydawnictwo M, 2006), 238, 249, 291.

⁵¹ Tenże, *O moim dziele*, tłum. Marek Urban (Kraków: Wydawnictwo M, 2004), 38.

przyjmowania i odpowiadania na miłość, do uczestniczenia w którym przez odtwarzanie go w sobie jako *imago trinitas* powołany jest każdy człowiek⁵².

Wolność stworzona realizująca się w perspektywie Wolności absolutnej poprzez śmierć i zmartwychwstaniu Jezusa Chrystusa jest zdolna odkryć i przyjąć w sobie trynitarnie życie Boga. Owocem tej zbawczej śmierci jest bowiem dar Ducha Świętego, rozlany w sercach wierzących, którzy dzięki otrzymanej wolności – zgodnie ze swoim powołaniem – mogą odpowiedzieć Bogu swą wdzięcznością i uczestnicząc w synostwie Chrystusa, ofiarować siebie z Nim w Ofierze Eucharystycznej⁵³. Odtwarzanie w codziennym życiu kenotycznej miłości Trójcy Świętej dzięki wewnętrznemu zjednoczeniu z Nią pozwala człowiekowi być pochwyconym odgórnemu ruchowi Ojca i Syna przez Ducha zmierzającemu do jego serca i duszy, aby wraz z Synem i Duchem powrócić w modlitwie i wypływającym z niej życiu do Ojca; udział Ducha Świętego jest kluczowy dla realizacji tej *communio*⁵⁴. Misją Ducha jest przemienianie uczniów w świadków Chrystusa⁵⁵, a człowiek poprzez spontaniczność miłości może niejako wcielić Ducha Bożego do ziemskiego świata⁵⁶. Kenotyczna miłość Osób w Trójcy jest więc wzorem dla chrześcijanina w stawaniu się świadkiem tej Miłości w świecie poprzez kenozę realizowaną w przyszłości Bożego projektu na życie i jego wypełnianiu. Uprzywilejowanym miejscem tego dialogu miłości jest Eucharystia, podczas której trynitarna kontemplacja Ojca, Syna i Ducha Świętego rozdaje się wolnemu człowiekowi bezinteresownie, aby on mógł tak samo czynić w świecie⁵⁷.

Dla Balthasara zaangażowanie chrześcijan w świecie jest zawsze ukształtowane wedle misji Chrystusa. Wyraża się w gotowości do przyjęcia wszelkich cierpień w jedności ze Zbawcą jako próby wierności Bogu i sprawdzian trwania w nadziei⁵⁸. Kategoria *posłania*, tak mocno eksponowana przez teologa w opisie Wcielenia, jest dla niego również integralną częścią chrystologicznej koncepcji antropologii, według której człowiek otrzymuje jakby nową tożsamość w Chrystusie. Ludzkie posłanie nabiera w ten sposób trynitarnego wymiaru i odniesienia, ponieważ zostaje włączone w pierwotne posłanie Ojca przez Syna. Posłanie to jest pełnym otwarciem człowieka na Boga i rzeczywistość transcendentną. Duch Święty warunkuje poprawność wzajemnych relacji między Bogiem a człowiekiem poprzez

⁵² Wencel, 209, 244-246.

⁵³ O'Donnell, 160.

⁵⁴ Daniélou, 60; por. Mycek, *Dramatyczne oblicza*, 99.

⁵⁵ Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Catechesi tradendae”* (Watykan, 1979), nr 72.

⁵⁶ Hans Urs von Balthasar, *Prawda jest symfoniczna: aspekty chrześcijańskiego pluralizmu*, tłum. Ignacy Bokwa (Poznań: W drodze, 1998), 148.

⁵⁷ Mycek, *Dramatyczne oblicza*, 153-155.

⁵⁸ Marek Pyc, „Hansa Urso von Balthasara rozumienie nadziei”, *Colloquia Theologica Adalbertina. Systematica*, 1 (2001): 116.

włączenie osoby w wspólnotę, gdyż bycie posłanym i relacja z Bogiem zawsze kierują człowieka do konkretnej społeczności eklezjalnej, do której chrześcijanin (jako posłany) dołącza i w której (dla której) jest posłany⁵⁹.

W ten sposób Balthasar, konsekwentnie prowadzący swą myśl teologiczną (zawsze w perspektywie trynitarnej), dochodzi do interesujących wniosków natury eklezjalnej: „Egzystencja kenotyczna, która tworzy Kościół jako *communio*, stanowi zasadę, która stapia wierzących we wspólnotę, gdyż właśnie ona – objawiona w oddaniu się Chrystusa i udzielona w Duchu Świętym – jest jednością Trójjedynego Boga. W Trójcy Duch Święty jest osobowym owocem miłości oddania, dowodem na to, że Bóg w kenozie nie unicestwia się, ale jest „zawsze większy”. Podobnie kenotyczne życie w Duchu wierzących przynosi niespodziewany wzrost miłości i jedności we wspólnocie. Ten, kto otwarcie oddaje do dyspozycji wszystko, co własne i najbardziej osobiste, sprawia, że Bóg może nim prawdziwie i skutecznie rozporządzać dla dobra braci. Nadprzyrodzona płodność w Kościele polega na tym, że największy pożytek wspólnocie przynosi ten, kto ma największą wolę do uważania siebie za pozbawionego prawa własności, za kogoś, kogo można rozdarować”⁶⁰. Bazylejczyk określa zatem życie chrześcijańskie jako naznaczone egzystencją kenotyczną, która – jako jedność łącząca Trójcę Świętą – wewnętrznie scala Kościół w *communio*. Dokonuje się to zawsze (tak samo jak w życiu Chrystusa) w posłuszeństwie wiary, przyjmującym wewnętrzną zgodę na obecność krzyża we własnym życiu. Jednak zawsze jest to odpowiedź, którą człowiek daje na łaskę otrzymaną z Krzyża Jezusa Chrystusa; wzorem i przykładem pięknego przyjęcia i współdziałania z tą łaską jest Maryja, która poprzez swoje *fiat* wyraziła wiarę będącą gotowością na to, aby Duch Święty włączył Jej życie w posłuszeństwo Chrystusa⁶¹.

Człowiek uczestniczy w życiu Boga poprzez otrzymaną łaskę, określoną przez Balthasara jako „udział w wychodzeniu Ducha z Ojca i Syna”, przez którą zostaje wprowadzony w życie trynitarne⁶². Wewnętrzne życie kenozы miłości Trójcy Świętej, ukonkretnione w Jezusie Chrystusie pokazuje, że taka – kenotyczna – egzystencja człowieka doprowadzi do pełniejszego i obfitszego życia w świetle odkupieńczej miłości Bożej, ponieważ następną konsekwencją życia unізieniem Trójcy jest odkrycie wielkiej god-

⁵⁹ Wencel, 164-166.

⁶⁰ Kowalczyk, „98. Podobna optyka patrzenia na życie jako na *dar* jest obecna w nauczaniu Jana Pawła II. Akcentuje on obustronność miłości rozdawanej w życiu przez ludzi. Papież podkreśla, że doświadczają jej nie tylko ci, którzy ją otrzymują, lecz także ci, którzy ją dają, a więc ci, których więcej ona „kosztuje”; por. Jan Paweł II, *Encyklika „Dives in misericordia”* (Watykan, 1980), nr 14.

⁶¹ Kowalczyk, „99.

⁶² Hans Urs von Balthasar, *Wieńczysz rok darami swej dobroci*, tłum. Ewa Marszał, Jerzy Zakrzewski (Kraków: Wydawnictwo WAM, 1999), 152; por. Daniélou, 40.

ności, w której Bóg daje udział – uczestnictwa w zbawczej misji Jego Syna, która dokonała się w śmierci krzyżowej. Eklezjalną misją chrześcijanina jest świadczenie o tej życiodajnej śmierci, którą on przeżył jako wydarzenie w sobie, która napędza go siłą i mocą przyjmowaną w Eucharystii. W taki sposób wierzący, żyjąc całkowicie dla Chrystusa w Duchu Świętym, który będzie wskazywał, *jak* iść i prowadził w tej kenozie życia, odkryje swoje wkorzenie w trynitarną miłość oraz wolność. Oto paradoks kenotycznego życia: im bardziej człowiek jest uniżony i ubogi ze względu na Boga, tym bardziej Duch Święty może w nim i poprzez niego działać, napędzając go swoją łaską, aby posługiwać się nim w dotarciu do innych ludzi. Kenotyczne życie chrześcijanina jest poddane Duchowi Świętemu, aby dzięki wolnemu przyzwoleniu porwał człowieka i wprowadził w miłość Trójcy Świętej. Odtąd życie ludzkie jest objawieniem chwały Bożej na ziemi, które dokonuje się poprzez życie wspólnoty Kościoła. Cechują je dwa wymiary: *mistyczny*, polegający na zjednoczeniu z Chrystusem, a poprzez Niego z Trójcą, oraz *apostolski*, który posyła osobę do uczestniczenia w zbawczej misji Jezusa⁶³. Kenoza Wcielenia, Męki i Eucharystii wyraża niepojętą troskę Boga gotowego przekroczyć samego siebie, otworzyć przestrzeń swej własnej wolności, aby człowiek mógł osiągnąć pełnię swej skończonej wolności ludzkiej⁶⁴.

Chrześcijanin, odkrywając swoje życie jako trynitarne, dostrzeże, że jest ono całkowicie podporządkowane Duchowi Świętemu, który, będąc Miłością, sprawia, że w Nim wewnątrztrynitarna miłość Boga staje się darem; dzięki temu człowiek może uczestniczyć we wzajemnej wymianie miłości między Ojcem i Synem w Duchu Świętym. Pragnąc uczestniczyć w ludzkiej egzystencji, sam Bóg sprawia, że życie trynitarne skupia człowieka wewnątrz niego samego na Trójcy Świętej w nim zamieszkującej. Jednocześnie wyprowadza chrześcijanina poza niego samego, na zewnątrz, ku drugim, ponieważ jest to uczestnictwo w życiu Boga, który łączy w sobie całkowitą samowystarczalność z doskonałym udzielaniem się sobie nawzajem Osób Boskich⁶⁵. W ten sposób człowiek odkrywa, że w jego życiu, a poprzez niego i w świecie, Bóg objawia siebie poprzez Ducha Świętego jako dar⁶⁶: „Bóg nadaje swej miłości formę posłuszeństwa, a człowiek nadaje swemu posłuszeństwu sens miłości”⁶⁷.

⁶³ Kowalczyk, 99-106.

⁶⁴ Balthasar, *Teodramatyka*, t. 2, cz. 1, 243-247.

⁶⁵ Mycek, *Dramatyczne oblicza*, 20, 31-32; Daniélou, 47, 49.

⁶⁶ Jan Paweł II, *Encyklika « Dominum et vivificantem »* (Watykan, 1980), nr 10; por. *Pełna jest ziemia Twego Ducha, Panie. Oficjalny dokument Komisji Teologiczno – Historycznej Wielkiego Jubileuszu Roku 2000*, tłum. Jan Szczurek (Katowice: Księgarnia Św. Jacka, 1997), nr 14-15, 17-19, 21-22.

⁶⁷ Balthasar, *Kim jest chrześcijanin?*, 60.

Bibliografia

- Balthasar Hans Urs von. *Antyrzymski resentment. Papiestwo a Kościół*. Tłumaczenie Wiesław Szymona. Poznań: W drodze, 2004.
- Balthasar Hans Urs von. *Chwała. Estetyka teologiczna*. T. 3/2: *Teologia*, cz. 2: *Nowy Testament*. Tłumaczenie Janina Fenrychowa. Kraków: Wydawnictwo WAM, 2010.
- Balthasar Hans Urs von. *Kim jest chrześcijanin?* Tłumaczenie Franciszek Wycisk. Kraków: Wydawnictwo WAM, 1999.
- Balthasar Hans Urs von. *O moim dziele*. Tłumaczenie Marek Urban. Kraków: Wydawnictwo M, 2004.
- Balthasar Hans Urs von. *Prawda jest symfoniczna: aspekty chrześcijańskiego pluralizmu*. Tłumaczenie Ignacy Bokwa. Poznań: W drodze, 1998.
- Balthasar Hans Urs von. *Teodramatyka*. T. 2: *Osoby dramatu*, cz. 2: *Osoby w Chrystusie*. Tłumaczenie Wiesław Szymona. Kraków: Wydawnictwo WAM, 2006.
- Balthasar Hans Urs von. *Teologika*. T. 2: *Prawda Boga*. Tłumaczenie Juliusz Zychowicz. Kraków: Wydawnictwo WAM, 2004.
- Balthasar Hans Urs von. *Teologika*. T. 3: *Duch Prawdy*. Tłumaczenie Juliusz Zychowicz. Kraków: Wydawnictwo WAM, 2005.
- Balthasar Hans Urs von. *Wiarygodna jest tylko miłość*. Tłumaczenie Eligiusz Piotrowski. Kraków: Wydawnictwo WAM, 1997.
- Balthasar Hans Urs von. *Wieńczysz rok darami swej dobroci* Tłumaczenie Ewa Marszał, Jerzy Zakrzewski. Kraków: Wydawnictwo WAM, 1999.
- Balthasar Hans Urs von. *W pełni wiary*. Tłumaczenie Janina Fenrychowa. Kraków: Wydawnictwo WAM, 1991.
- Bokwa Ignacy. *Trynitarno-chrystologiczna interpretacja eschatologii w ujęciu Hansa Ursa von Balthasara*. Radom: Wydawnictwo Diecezji Radomskiej Ave 1998.
- Daniélou Jean. *Trójca Święta i tajemnica egzystencji*. Tłumaczenie Maria Tarnowska. Kraków: Wydawnictwo Znak, 1994.
- Jagodziński Marek. „Trójjedyny Bóg jako Stwórca świata”. *Teologia w Polsce* T. 9, nr 1 (2015): 57-69.
- Jan Paweł II. *Adhortacja apostołska „Catechesi tradendae”*. Watykan, 1979.
- Jan Paweł II. *Encyklika „Dives in misericordia”*. Watykan, 1980.
- Jan Paweł II. *Encyklika „Dominum et vivificantem”*. Watykan, 1980.
- Kerr Fergus. „Katolicy teolodzy XX wieku. Od neoscholastyki do mistyki oblubieńczej”. Tłumaczenie Andrzej Wojtasik. Kraków: Wydawnictwo WAM, 2011.
- Kowalczyk Dariusz. „Teologiczna koncepcja uczestnictwa chrześcijanina w życiu trynitarnym”. *Warszawskie Studia Teologiczne*. T. 17 (2004): 89-108.

- Mycek Stanisław. *Dramatyczne oblicza wiary. Dialogiczność chrześcijaństwa w teodramatycznej myśli Hansa Ursa von Balthasara*. Sandomierz: Wydawnictwo Diecezjalne i Drukarnia w Sandomierzu, 2004.
- Mycek Stanisław. „Logika miłości. Osoba i posłanie Jezusa Chrystusa jako hermeneutyczny klucz rzeczywistości”. *Communio* 145 (2005): 127-128.
- Mycek Stanisław. „Otwarta miłość. Cierpienie Boga w trynitarno-chrystopologicznej interpretacji Hansa Ursa von Balthasara”. *Communio*, nr 2 (2004): 87-105.
- O'Donnell John. *Klucz do teologii Hansa Ursa von Balthasara*. Tłumaczenie Andrzej Wałęcki. Kraków: Wydawnictwo WAM, 2005.
- Paciorkowska Agata. „Trynitarny wymiar śmierci według Hansa Ursa von Balthasara”. *Perspektiva. Legnickie Studia Teologiczno-Historyczne*, nr 1 (2005) 4: 34-42.
- Pełna jest ziemia Twego Ducha, Panie. Oficjalny dokument Komisji Teologiczno-Historycznej Wielkiego Jubileuszu Roku 2000*. Tłumaczenie Jan Szczurek. Katowice: Księgarnia Św. Jacka, 1997.
- Piotrowski Eligiusz. *Teodramat. Dramatyczna soteriologia Hansa Ursa von Balthasara*. Kraków: Wydawnictwo WAM, 1999.
- Pyc Marek. „Hansa Ursa von Balthasara rozumienie nadziei”. *Colloquia Theologica Adalbertina. Systematica*. T. 1 (2001): 97-119.
- Pyc Marek. „Duch Święty w misji Jezusa Chrystusa. Pneumatologiczny rys teologii Hansa Ursa von Balthasara”. W *Pneuma Hagion. W dwudziestolecie encykliki Jana Pawła II o Duchu Świętym w życiu Kościoła i świata*. Redakcja Tomasz Siuda, 159-174. Poznań: Wydawnictwo UAM, 2007.
- Pyc Marek. „Kenoza w Bogu?”. *Studia Gnesnensia*. T. 33 (2019): 5-15.
- Pyc Marek. „Objawienie chwały Bożej w tajemnicy krzyża Jezusa Chrystusa w ujęciu Hansa Ursa von Balthasara”. *Studia Warmińskie*. T. 36 (1999): 249-270.
- Szwarc Krzysztof. „Wewnątrztrynitarna kenoza Boga źródłem i możliwością kenozy człowieka w świetle teologii Hansa Ursa von Balthasara”. *Warszawskie Studia Teologiczne* 24 (2011) nr 2: 351-364.
- Warzeszak Józef. *Człowiek w obliczu Boga i wśród stworzenia*. Warszawa: Wydawnictwo Archidiecezji Warszawskiej, 2005.
- Wencel Korneliusz T. *Teologia Chwały: Hans Urs von Balthasar*. Kraków: Wydawnictwo M, 2001.

The Kenotic Nature of Human Existence as a response to the kenosis of God in the light of the theology of Hans Urs von Balthasar

SUMMARY

Using the category of kenosis for a holistic and (at every stage) trinitarian representation of God and His activity in the world, Hans Urs von Balthasar sees the possibility of its occurrence also in human life. The article attempts to take a broader look at this concept of the theologian and understand the essence of the kenotic human existence. The starting point is the analysis of the intra-divine Love, which in the death and resurrection of Christ allows a human being to recognize him/herself and, because of Him, adopts subsequent (up to the Eucharistic) stages of kenosis in order to introduce the human being to the mutual references of the Divine Persons consisting in crossing oneself for the sake of another Person. Kenosis is not only about Jesus Christ and the act of Incarnation, but becomes for the theologian a term about the Triune God Himself, understood as the kenotic, personal love of the Father, Son and Holy Spirit. The earthly stage of the life of the Son of God reveals to a human being the inner life of the triune Love. Kenosis is an act of God's love for the human being that enters time and takes new forms; He calls on the person to rely in finite freedom on the Absolute freedom of God, accepting from Him the mission that constitutes the whole of the human being's life. Thus understood, the human condition reads its existence as received and discovers the possibility of making it a gift – entering the path of existence in a mission, on the measure of Trinitarian love. The life thus accepted and offered through prayer participates in the internal dialogue of the triune Love and shows it to the world with its kenotic life submitted to the Holy Spirit.

Keywords: Christ, Balthasar, kenosis, incarnation, Holy Trinity